

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2016

EACNAMAÍOCHT BHAILE – EOLAÍOCH AGUS SÓISIALTA

ARDLEIBHÉAL

STAMPA AN IONAIID

DÉ CÉADAOIN, 8 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA, 2.00 go dtí 4.30

280/320 MARC

Treoracha d'Iarrthóirí

- Roinn A** Tá **dhá cheist déag** sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **deich** gceist ar bith a fhreagairt.
Tá **6** marc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh ar an scrúdpháipéar.
- Roinn B** Tá **cúig** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **Ceist 1 agus dhá cheist** ar bith eile a fhreagairt.
Tá **80** marc ag gabháil le **Ceist 1**.
Tá **50** marc an ceann ag gabháil leis na **Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.
- Roinn C** Tá **trí** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **ceist amháin** ar ábhar roghnach a fhreagairt,
ar a n-áirítear **cuid (a)** den cheist sin mar aon le **cuid (b) nó cuid (c)**.
Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.
Tá **80** marc an ceann ag gabháil leis na hábhair roghnacha **1 agus 3**.
Tá **40** marc ag gabháil le hábhar roghnach **2**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.

Ní mór duit do scrúdpháipéar a thabhairt ar ais le do fhreagarleabhar ag deireadh an scrúdaithe.

Roinn A

Freagair deich gceist ar bith as an roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

1. Ainmnigh foinse bia **amháin** de gach ceann de na próitéiní atá sa liosta thíos. (6)

Próitéiní	Foinse Bia
Cáiséin	
Aictin	
Albaimin	

2. Luaigh feidhm **amháin** atá ag *aigéid shailleacha óimige 3* sa réim bia. (6)

Ainmnigh **dhá** fhoinse bia éagsúla d'*aigéid shailleacha óimige 3*.

(i) _____ (ii) _____

3. Mínigh *foirtiliú bia*. (6)

Ainmnigh bia / táirge foirtilithe (treisithe) **amháin** agus mínigh an tairbhe a bhaineann an tomhaltóir as.

Bia / táirge foirtilithe _____

Tairbhe _____

4. Tabhair **trí** fheidhm atá ag aigéad fólach (fóláit). (6)

(i) _____

(ii) _____

(iii) _____

5. Luaigh **dhá** bhuntáiste a bhaineann le tófú a chur san áireamh sa réim bia. (6)

(i) _____

(ii) _____

Seachas tofu, ainmnigh **dhá** phróitéin eile ar féidir iad a úsáid i réim bia veigeánach.

(i) _____ (ii) _____

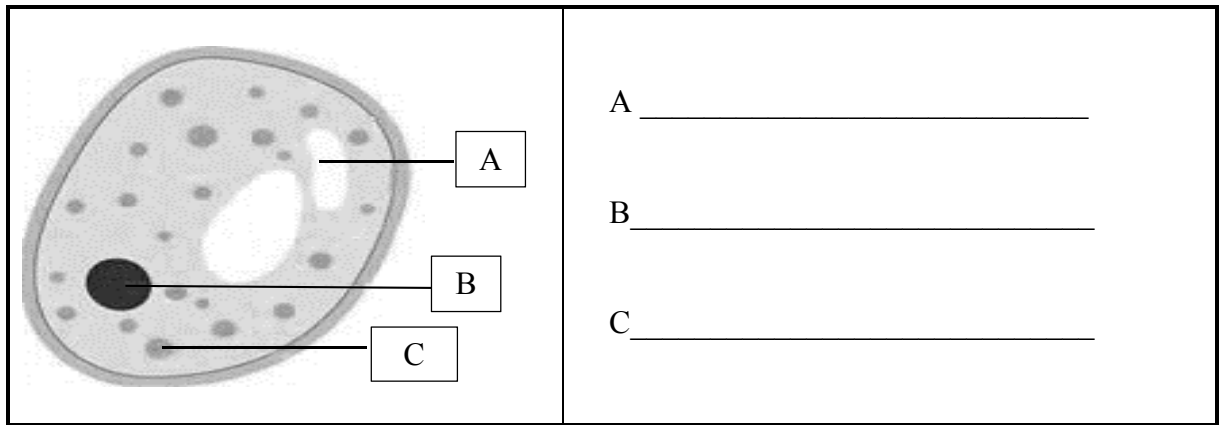
6. Scríobh nóta ar **dhá** cheann díobh seo a leanas: (6)

Bia géinmhodhnaithe _____

Bia / táirge orgánach _____

Bia breisluacha _____

7. Ainmnigh na páirteanna A, B agus C de chill giosta mar a thaispeántar ar an léaráid iad. (6)

(www.bing.com/images)

8. Maidir leis an gcóras Anailíse Guaise agus Pointí Rialúcháin Criticiúla (HACCP), mínigh **gach** ceann de na téarmaí seo a leanas. Tabhair sampla **amháin** i ngach cás. (6)

Guais _____

Sampla _____

Beart rialúcháin _____

Sampla _____

9. Luaigh an aidhm atá le taighde tomhaltais. (6)

Ainmnigh modh **amháin** chun taighde tomhaltais a dhéanamh agus déan cur síos air.

10. Mínigh **gach** ceann díobh seo a leanas: (6)

Árachas saoil _____

Polasaí um chosaint morgáiste _____

11. Liostaigh **dhá** airí inmhianaithe d'fhabraic a úsáidtear i dtroscán cumhdaithe. (6)

(i) _____

(ii) _____

Cén t-eolas a thugann an lipéad seo a leanas don tomhaltóir?

12. Ainmnigh cúis **amháin** le truailliú aeir agus luaigh an tionchar a bhíonn ag an truailliú seo ar an timpeallacht. Mínigh conas is féidir truailliú aeir a laghdú. (6)

Cúis _____

Tionchar _____

Beart chun truailliú a laghdú _____

Roinn B

Freagair Ceist 1 agus dhá cheist ar bith eile as an roinn seo.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na Ceistanna 2, 3, 4 agus 5.

1. Ní leor an iontógáil de shnáithín cothaithe a ghlacann formhór na ndaoine fásta faoi láthair, agus tá níos mó ná 80% díobh nach bhfaigheann an 25-30 gram in aghaidh an lae a mholann an tÚdarás Eorpach um Shábháilteacht Bia (EFSA).

(Suirbhé Náisiúnta um Chothú i nDaoine Fásta, 2011)

Sa chairt thíos tugtar eolas faoin méid den iontógáil de shnáithín cothaithe a fhaightear in Éirinn ó bhianna éagsúla i gcás daoine fásta idir 18-64 bliana agus i gcás daoine os cionn 65 bliana.

Bianna	18 - 64 bliana d'aois		≥ 65 bliana d'aois	
	%	gram	%	gram
Arán agus rollóga	26	4.8	29	5.4
Glasraí agus miasa glasraí	17	3.3	18	3.2
Prátaí agus táirgí prátaí	13	2.2	12	2.0
Torthaí agus súnna torthaí	10	2.1	15	3.1
Gránaigh bhricfeasta	9	2.0	10	2.1
Eile	25	4.8	16	3.2
Iomlán	100	19.2	100	19.0

- (a) Agus tú ag baint úsáide as an eolas sa chairt, déan trácht **agus** tabhair mionchuntas ar an méid den iontógáil de shnáithín cothaithe a fhaightear ó **cheithre** cinn de na bianna agus tagairt agat don **dá** aicme daoine a luaitear thuas. (24)
- (b) Mol **trí** straitéis leis an iontógáil de shnáithín cothaithe a mhéadú chun moladh an Údaráis Eorpaigh um Shábháilteacht Bia (EFSA) a chomhlíonadh. (12)
- (c) Déan measúnú ar na buntáistí a bhaineann le réim bia ina bhfuil a lán snáithín. (15)
- (d) Ainmnigh galar putóige **amháin agus** tabhair cuntas air. Déan tagairt do na siomptóim / iarmhairtí. (9)
- (e) **Is féidir le hobair thráthnóna, obair oíche agus sceidil sealaíochta oibre drochthionchar a bheith acu ar ghnáthphatrúin béilí.**

Mol conas is féidir le daoine a bhfuil sceideal neamhrialta oibre acu stíl chothrom shláintiúil mhaireachtála, agus dea-chleachtais maidir le cothú, a bhaint amach. (20)

2. Tá an t-iasc aitheanta le fada mar cheann de na bianna is sláintiúla sa nádúr. Leis an soláthar saibhir de chothaitheach atá ar fáil san iasc, tá sé ar cheann den bheagán bianna ar féidir sárbhia a ghlaoch air i ndáiríre.
- (a) Pléigh luach cothaitheach iasc úr / táirgí éisc agus an t-ionchur a bhíonn acu sa réim bia. (20)
- (b) Caithfear iasc a úsáid nó a phróiseáil a luaithe agus is féidir tar éis é a ghabháil toisc go dtéann sé ó mhaith go han-tapa. Tabhair breac-chuntas ar na príomhchúiseanna a dtéann iasc ó mhaith. (15)
- (c) Is féidir ionchur suntasach a bheith ag iasc olúil agus ag olaí ae éisc ar an iontógáil duine de vitimín D. Tabhair cuntas ar vitimín D agus déan tagairt dóibh seo a leanas:
- cineál / sórt
 - airíonna
 - iarmhairtí na heaspa. (15)
3. De réir mar a thagann níos mó ban isteach sa lucht saothair agus de réir mar a athraíonn stíleanna maireachtála, tiocfaidh fás ar an éileamh ar bhéilí agus ar chomhábhair reoite ar fud an domhain. (*An Bord Bia, 2013*)
- (a) Tabhair breac-chuntas ar na buntáistí a bhaineann le bianna reoite a chur san áireamh agus béilí á bpleanáil. (12)
- (b) Leag amach sonraí modha **amháin** chun glasraí úra a reo. Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- cur síos ar an modh a úsáidtear
 - an bunphrionsabal atá i gceist
 - tionchar an reo ar an mbia. (20)
- (c) Déan measúnú ar an ról atá ag pacáistiú / lipéadú maidir le **gach** ceann díobh seo a leanas:
- oiriúnacht don fheidhm
 - tionchar ar an timpeallacht
 - mar fhoinse eolais do thomhaltóirí. (18)

4. **‘Cé go bhfuil tomhaltóirí níos dóchasáí faoin gcaoi a mbeidh cúrsaí airgeadais acu amach anseo, tá siad cúramach i gcónaí. Cuireann siad gach cineál caiteachais sa mheá, idir earraí grósaera agus earraí costasacha.’** (*Miondíol Éireann, Meán Fómhair 2014*)
- (a) Pléigh conas a d’athraigh patrúin siopadóireachta na dtomhaltóirí le 10 mbliana anuas **agus** mol cúiseanna le hathruithe dá leithéidí seo. (20)
- (b) Tabhair sonraí **ceithre** theicníc dhíoltóireachta a úsáideann miondíoltóirí le caiteachas tomhaltóirí a uasmhéadú. (20)
- (c) Ainmnigh gníomhaireacht reachtúil **amháin** a thugann cosaint do thomhaltóirí **agus** tabhair sonraí na gníomhaireachta sin. (10)
5. **Tá an teaghlach ar an bhfoirm is sine ar domhan den chaidreamh daonna. Tá sé fós ar marthain i ndiaidh na mílte bliain, á chur féin in oiriúint i rith an ama do chúinsí soch-eacnamaíocha a bhíonn ag síorathrú agus do dhul chun cinn an chine dhaonna.**
- (a) Déan anailís ar na hathruithe sóisialta **agus** eacnamaíocha a mbíonn tionchar acu ar theaghlaigh an lae inniu. (20)
- (b) Míneigh conas is féidir leis an teaghlach riachtanais fhisiceacha **agus** shíceolaíocha leanaí a shásamh ionas go mbeidh ionchur acu i sochaí atá ag athrú go han-tapa agus rath a bheith orthu sa tsochaí sin. (18)
- (c) Pléigh na dúshláin a d’fhéadfadh a bheith ag tuismitheoirí a bhfuil leanbh acu agus riachtanais speisialta aige. (12)

Roinn C

Freagair ceist roghnach **amháin** as an roinn seo.

Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 **amháin** as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.

Ábhar Roghnach 1 – Dearadh agus Bainistíocht Tí (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 1(a) agus 1(b) **nó** 1(c) a fhreagairt.

1.(a) Is tarraingteach an smaoineamh é do theach féin a thógáil de réir mar is mian leat féin, teach a bheidh in oiriúint don stíl mhaireachtála agus do na riachtanais atá agat féin.

(i) Pléigh na tosca a mbíonn tionchar acu ar an suíomh **agus** ar an stíl tí a roghnaíonn teaghlach nuair a bhíonn teach á thógáil acu. (24)

(ii) Tabhair breac-chuntas ar na nósanna imeachta atá i gceist le cead pleanála iomlán a fháil. (14)

(iii) Tabhair cuntas ar shainriachtanais tithíochta na grúpaí seo a leanas:

- daoine atá faoi mhíchumas
- daoine gan dídean (gan áit chónaithe). (12)

agus

1.(b) Tá teicneolaíochtaí éagsúla ar fáil le tithe a théamh.

(i) Pléigh na roghanna atá ar fáil agus córas téimh á roghnú do theach nua. (12)

(ii) Déan cur síos ar chineál **amháin** córais don téamh lárnach a bheadh oiriúnach do theach teaghlaigh.

Déan tagairt dóibh seo a leanas:

- an cineál córais téimh
- an bunphrionsabal
- gairis a úsáidtear le compord teirmeach a rialú sa teach. (18)

nó

1.(c) Tá spásanna d'oifigí sa bhaile éirithe an-choitianta toisc go ritheann a lán daoine gnólacht ón teach sa bhaile anois.

(i) I dtaca le soilsiú:

- tabhair breac-chuntas ar na prionsabail ba chóir a chur san áireamh agus córas soilsithe d'oifig / do sheomra staidéir sa bhaile á phleanáil agat
- ainmnigh cineál **amháin** soilsithe a bheadh oiriúnach don spás agus déan cur síos air. (14)

(ii) Tabhair **ceithre** threoirlíne a bhíonn le cur san áireamh nuair a bhíonn troscán á roghnú chun spás oifige feidhmiúil **agus** aeistéitiúil a chruthú. (16)

Ábhar Roghnach 2 – Teicstílí, Faisean agus Dearadh (40 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 2(a) agus 2(b) nó 2(c) a fhreagairt.

- 2.(a) Tá nósanna faisin tar éis teacht chun cinn diaidh ar ndiaidh thar na blianta. Tá roinnt díobh a tháinig chun cinn níos mó ná uair amháin agus tháinig deireadh le roinnt eile díobh, ach bhí ionchur acu ar fad i gcúrsaí faisin an lae inniu.
- (i) Déan measúnú criticiúil ar nósanna faisin na bhfear **nó** na mban le deich mbliana anuas. (9)
- (ii) Sceitseáil agus dear feisteas a mbeidh nós faisin **amháin** de chuid an lae inniu san áireamh ann. (9)
- (iii) I dtaca leis an bhfeisteas, tabhair sonraí fúthu seo a leanas:
- an nós faisin
 - oiriúnacht don fheidhm. (7)

agus

- 2.(b) Is de shnáithíní a dhéantar gach teicstíl.
- (i) Déan idirdhealú idir snáithíní athghinte **agus** snáithíní sintéiseacha agus tabhair sampla **amháin** de gach ceann díobh. (6)
- (ii) Ainmnigh **gach** ceann díobh seo a leanas agus déan cur síos air:
- modh **amháin** chun dathanna a chur ar fhabraic
 - modh **amháin** chun dearadh a chur ar fhabraic. (9)

nó

- 2.(c) ‘Imíonn an faisean i léig, is í an stíl amháin nach n-athraíonn.’ (*Coco Chanel*)
- (i) Pléigh saothar haitéara **amháin nó** saothar dearthóir faisin **amháin**. (9)
- (ii) Déan measúnú ar an gcaoi a bhfuil sé ag éirí níos coitianta oiriúintí a chur le feisteas chun maise a chur air. (6)

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 3(a) agus 3(b) nó 3(c) a fhreagairt.

3.(a) Tá 755,570 duine beo bocht in Éirinn. Is méadú 55,000 duine é sin ó 2011 i leith. Is leanaí os cionn 23,000 díobh. *(Ceartas Sóisialta Éireann, Samhain 2015)*

- (i) Sainmhínigh *bochtaineacht*. (8)
- (ii) I dtaca leis an mbochtaineacht de, mínigh **gach** ceann díobh seo a leanas:
- bochtaineacht choibhneasta
 - líne na bochtaineachta
 - timthriall na bochtaineachta. (12)
- (iii) Déan plé ar na cúiseanna sóisialta **agus** eacnamaíocha a bhfuil an bhochtaineacht fós mar chuid de shochaí an lae inniu. (20)
- (iv) Ainmnigh eagraíocht dheonach **amháin** a oibríonn chun an bhochtaineacht a mhaolú in Éirinn agus tabhair eolas faoi. (10)

agus

3.(b) Bíonn tionchar díreach ag an oideachas ar fhorbairt iomlán an linbh agus ar an duine fásta ar ball.

- (i) Pléigh an ról atá ag an oideachas i bhforbairt shóisialta, mhothúchánach **agus** intleachtach leanaí le linn a mblianta múnlaitheacha. (18)
- (ii) Ainmnigh tionscnamh reachtúil oideachais **amháin** a chuirtear ar fáil do leanaí réamhscolaíochta agus tabhair eolas faoi. (12)

nó

3.(c) Is iad na noirm shoch-chultúrtha in aon sochaí a shainmhíníonn ról inscne.

- (i) Déan cur síos ar an gcaoi a bhfuil athrú ar ról inscne laistigh den teaghlach comhaimseartha **agus** tabhair breac-chuntas ar an tionchar atá ag an athrú ar bhaill an teaghlaigh. (15)
- (ii) Bíonn beirt ag tuilleamh tuarastail i dteaghlaigh áirithe. Déan plé ar an tionchar a bhíonn aige sin ar shaol an teaghlaigh. Bíodh tagairt agat dóibh seo a leanas:
- ró-ualach ról
 - coimhlint idir ról. (15)

Leathanach Bán